ПАСТИРСКИЙ ЛИСТ

ГРИГОРІЯ ХОМИШИНА

ЕПИСКОПА СТАНИСЛАВІВСКОГО

до

Клира Епархії Станиславівскої

про

ВИЗАНТІЙСТВО

Станиславів 1931.
Накладом Епископского Ординаріяту.

Друкарня Повітового Союзу Кооператив в Станиславові.

ПАСТИРСКИЙ ЛИСТ

ГРИГОРІЯ ХОМИШИНА

ЕПИСКОПА СТАНИСЛАВІВСКОГО

до

Клира Епархії Станиславівскої

про

ВИЗАНТІЙСТВО

Станиславів 1931.
Накладом Епископского Ординаріяту.

Друкарня Повітового Союзу Кооператив в Станиславові.

ГРИГОРІЙ ХОМИШИН

Божою благодатію і Апостольского Римского Престола милостію

СТАНИСЛАВІВСКИЙ ЕПИСКОП

Всечесному клиру Станиславівскої Епархії

Мир о Господі і Архипастирске благословенє.

Всьо усвяченє наше, всьо усовершенє і вся правдива вартість наша і всьо хосенне і благословенне діланє на зовні лежить в тім, щоби внутр душі було житє з благодати, з віри і любви, щоби в серцю нашім була праця і діланє св. Духа. І тому Христос Спаситель приказав нам шукати Божого царства і то у нашім нутрі: **„Сѐ бо цр҃ствіе Бж҃іе внѹтрь ва́съ є҆сть“** (Лук. XVII. 21). О тім не хочу розводитися, бо се я представив вже в моїм Пастирськім Листі з дня 13. мая 1930. р.

Нині хочу звернути головну увагу на перепони і небезпеки, які грозять сему Божому царству в нутрі душі. Найперші і найбільші перепони і небезпеки сего Божого царства суть головно в нас самих, а іменно наші похоти і пристрасти, які зродились з гріха і провадять до гріха, а гріх знов убиває в души Боже царство т. є. житє з надприродної благодати. І тому І. Христос взиваючи всіх до наслідуваня Себе, а тим самим до осягненя усвяченя душі, кладе першу і головну условину, а іменно самозаперечене с. є. борбу з своїми похотями і пристрастями: „**А҆́ще кто̀ хо́щетъ по мнѣ̀ ити̂, да ѿве́ржетсѧ себѐ, и҆ во́зметъ кре́стъ сво́й и҆ по мнѣ̀ грѧде́тъ**“ (Мат. XVI. 24).

Сі похоти справляють в нас ту неустанну війну між духовим законом а зіпсутою природою людскою, о котрій споминає св. Ап. Павло, (Рим. VII. 14-23), через них головно кусить і легко побіджує також діявол і упавший світ.

Похоти наші, а через них також упавший світ і князь його т. є. діявол до того головно прямують, щоби перепинити впроваджене Божого царства в нутрі душі, або щоби його завоювати і знищити, наколи воно вже є в душі. Бо коли їм се удасться, тоді чоловік стаєся невільником гріха, стаєсь податним орудієм до згубних плянів і цілей діявола і упавшого світа.

Похоти і злі інстинкти зіпсутої природи людскої стаються однак тим небезпечнійші і згубнійші, чим більше вони ділають убрані і прикрашені формою фальшивої наукової системи, а ще більше, наколи одягнені суть в звідні позори духовної діяльности і реліґійного ревнованя. Щоби тим лекше людий зводити, навіть діявол прибирає вид ангела: „Сáмъ бо сатанà преѡбразꙋ́етсѧ во ѧ҆́гг҃ла свѣ́тла,“ (II. Кор. XI. 14).

В нинішнім моїм письмі хочу звернути увагу головно, як ділають похоти упозоровані фальшивими доктринами та звідними реліґійними теоріями. Застрашаючий примір маємо з фарисейскої касти Старого Завіта. Фарисеї уходили за ревнителів закону Мойсейового, за знатоків і сторожів св. Письма, а одягнені в тоґи учителів позискали в народі великий вплив і значінє. Однак ціле їх ревнованє полягало на зовнішній формі, на видуманю ріжних і без числа формальностий обрядових аж до невиносимости, а при тім всім злегковажили внутрішне житє душі і дійшли до того, що поставили свою правду понад правду Божу. Під зовнішною формою реліґійного ревнованя тим більше сталися невільниками низьких інстинктів і похотий, допускалися надужить і грішних вчинків, так що Господь І. Христос прирівняв

їх до гробів, зверха вибілених, а внутр повних мертвих костий і нечистоти. (Мат. XXIII. 27-28). Зовні привязанє до обрядових формальностий аж до забобону, а внутр запустінє аж до утрати віри. — І тому, коли явився між ними Христос, воплочений Син Божий як Месія, як дорога, правда і житє, (Йоан, XIV. 6.) вони йому спротивилися, вибрали радще розбійника Вараву чим Ісуса Христа, саму Святість, принялися радше пнованя римского цісаря, ніж Христа Царя, хотяй як ненавиділи Римлян і в своїм осліпленю, в заїлій ненависти терором і перфідією доконали розпятя Христа на хресті і відкинули Месію. — І за те остав відкинений цілий ізраїльский нарід, який розсипаний скитаєся по цілім світі і остає дальше в своїм осліпленю. Ось до чого допроваджує похоть, коли, убивши Боже царство в душі, запанує над людским серцем.

Історія однак Христова не переводиться, бо після слів Ап. Павла, Христос той сам, нині, вчера і во віки віків (Євр. XII. 8.). Судьби Христової дізнають особи, які жиють духом і житєм Христа Спасителя, особи, які виконують Його власть, судьби тої дізнають Його установи, а головно Його Церква, як збірне Його містичне тіло, в котрім Христос дальше жиє, ділає і провадить свою месіяньску діяльність. Завзяту війну проти Спасителя дальше провадить князь сего світа і світ ним надихуваний а головне оружіє і всякі середники до тої війни бере зі зіпсутого людского серця.

В найновійшім часі один католицкий періодичний часопис[1]) представив коротко судьбу св. Йоана Золотоустого під наголовком: „Das Chrysostomusdrama" на основі докладної і обширної студії над житєм того святого, яку оголосив друком О. Венедиктинець Хризостом

[1]) Linzer Quartalschrift, Heft 1, 1931. стор. 1-20

Бавр[1]). З сего справозданя довідуємося, що св. Йоан Золотоустий впав жертвою інтриґ, клевет, підступу, хитрости і насильства і то не якихсь розбишак чи ноторичних упавших людий, але осіб стоячих на високих становищах церковних і уходячих навіть за праведників, а іменно: епископів і монахів. Сі якраз люди спричинили вигнанє св. Йоана Золотоустого, котре радше було мучеництвом. На місце вигнаня було призначене Кукузус в далеких сторонах. — Подорож ту відбув святий Йоан піхотою окружений жовнірами. Хорий на жолудок, терпів він при тім біль голови і февру, а кромі сего спека сонця, недостаток поживи і приміщеня сильно доскулювали і то через сімдесять днів. — Відтак дістався св. Йоан до Арависсус, де зчасом судьба його стала лекшою, а навіть була надія його відкликаня з вигнаня. Однак завзятість ворогів чувала, бо сей святий муж був для них небезпечний, тому постаралися о цісарский розказ, який призначив на місце вигнаня для св. Йоана Пітиус, місцевість від світа замкнену, на найдальшій границі північного сходу над Чорним морем у стіп гір кавказких. І мусів св. Йоан знов відбувати далеку дорогу піхотою а до того дізнаючи нелюдяного трактованя від жовнірского окруженя, здаєсь на приказ самого цісаря. Хотяй нераз доскулююча спека сонця спричинювала сильний біль голови, або уливний дощ промочував аж до тіла, хотяй св. Йоан просив о якийсь спочинок, однак всьо без успіху і мусів дальше безнастанно відбувати подорож. — День за днем, тиждень за тижднем з героїчною терпеливістю відбував св. Йоан свою правдиву хрестну дорогу. Вкінци вже не міг дальше, просив о спочинок, однак комендант приказав дальше йти. І так тягнулась дорога аж до брами місточка Ко-

[1]) Der heilige Chrysostomus und seine Zeit, Max Hueber Verlag, München 1929.

манас. В тім упав смертельно умучений св. Иоан на вулици. Пульс сильно бив, віддих устав. Занесено його до одного дому. Ту ще кілька смертельних судорогів, ту ще раз підніс очи до неба і висказав послідні слова: „Най Бог буде за всьо прославлений“.

Справоздане своє автор кінчить слідуючими рефлексіями: „І се є Хризостомусдрама! Понад всяку міру траґічна. Траґічна не тільки тому, що вона своїми колесами розторощила так благородну особистість, як Золотоустий, не тільки тому, що так благословенну епископску діяльність в розквіті зломила, але також тому, що вона братною незгодою, ненавистію партійною, своїм прилюдним згіршенєм завдала ніколи не заблизнюючуся рану Східній Церкві, овшім спричинила пізнійший розрив Сходу від матерної Церкви“.

„Але найбільше траґічна тим, що її відіграли священики і що відкрила таку священичу пристрасть. А при тім були ті священики не зовсім „злі“ священики. Многі з них, як патріярх Теофил, Епископи: Антйьох, Епіфаній, Кирин, відзначалися ревнованєм, ава Ізаак і Акакій довголітним виконуванєм аскетичного житя; деякі з них стояли в розголосі святости, а однак так завзята борба проти собрата Епископа, котрий був святий! Хто пояснить ту загадку?“

„Могли вони зазначити сильно своє ревноване, нетруджено дбати про чистоту віри, взірцево управляти своїми дієцезіями, в зовнішних умертвленях вправлятися цілими роками, одно всі вони переочили: очищенє внутрішного чоловіка. При всім ревнованю виростав бурян. В Теофіли жажда власти, в Акакію надмірна вразливість, в Северіяні жажда слави, в Епіфанію сліпа нахальність, в авассі Ісааку своя воля і сварливість, у всіх мимо духовних риз жив дальше старий чоловік і він був тим, що спричинив неімовірну повінь безправ-

ности і насильства, осліпленя і ненависти на церкву Константинополя".

Ту якраз зачав викльовуватись, ту якраз показав своє обличча дух византійства, який зовнішне ревноване поставив як мету коштом внутрішного ублагородненя і усвяченя души. Ту завязок і жерело, ту головна причина розриву між Сходом а Западом. Пізнійший Константинопільський Патріярх Йоан строго постив і звідси названий Постником, але се йому не перешкаджало бути невільником гордости, яка його спонукала до наданя собі титулу Екуменічного Патріярхи на перекір Римови і посіяти перше зерно шизми, з котрого жниво зібрали: Фотій і Керулярій, які довершили формального зірваня з католицкою Церквою.

Сей дух византійства, щоби тим більше мати вплив, щоби тим більше приманювати і зводити, а тим самим, щоби тим більше відвернути увагу від внутрішного усовершеня, перетворився в певний систем і прибрав кольорит доктринерских засад. Головно формальности обрядові поставив за мету цілої духової діяльности, замість житя з надприродної віри і благодати і тому під тою зовнішною формальностію обрядовою витворилося запустінє і гнилий розклад в цілім житю церковно-релиґійнім. І ту повторилося те, що сказав Христос о фарисеях: византійство сталось гробом зверха вибіленим, а внутр повне мертвих костий і гнили.

Вже перед тим, нім наступив цілковитий розрив з катол. Церквою, византійска Церква складалась під власть цісарску, бо дозволяла світским володітелям мішатись у чисто церковні справи і о них рішати, а коли наступило цілковите зірванє, тоді Церква на Сході сталась цілковитою рабинею світскої власти, релиґійне житє внутрішне зовсім заумерло, а формальність обрядова прибрала значінє немов доґмату, а се сталось тим лекше,

бо Східна Церква, піддавшись в неволю світскої держави, приняла у себе також форму і спосіб правліня світскої держави, яка рядить, уживаючи тілько зовнішної сили фізичної, а не дбає о внутрішне успособлене підчинених собі горожан. І в той спосіб Східна Церква замість підчинитися правному наслідникови св. Петра як Намістнику Христовому і заховати свою силу і достоїньство, попала в понижаючу неволю світских володітелів. Одним словом, головою Церкви на Сході остав світский володітель, витворився цезаропапізм, який є подібний до дивогляду, бо з людским тілом а з головою звіра.

І сей византійский систем знищив внутрішного духового чоловіка, впровадив духа світового, на зовні немов в твердини обварувався ґранітним муром штивної і мертвої обрядовости, унеможливляючи в той спосіб навернене і зєднане з катол. матерною Церквою.

Ізза сеї причини всякі спроби катол. Церкви, щоби опамятати Схід і навернути, оказалися досі безуспішними. Були справді случаї, де Схід шукав зєднаня, але се діялося тільки з зовнішних понук політичних і тому навернене було тільки переходове, яке знов кінчилося шизмою.

Одним з тих случаїв і то найзначнійшим був Синод Феррара-Фльорентійский. Грекам тоді грозила небезпека від Турків і вони тим способом оказали охоту злучитися з катол. Церквою. Однак їх поведене наглядно показало, що той їх намір не був щирий. Папа Евген IV. дав визначну суму на кошта удержаня Греків в часі Синоду. Греки прийшли просити о поміч проти Турків, а тимчасом їх заховане було повне гордости і зарозумілости. Хотяй воля тодішного грецкого цісаря була добра, однак і він хотів зазначити свою суверенність, бо хотів віхати на кони до каплиці на перше засідане

синодальне і взяв дуже за зле службі, котра йому перешкодила. Вкінци казав себе занести до каплиці на троні. Доки не дано йому сатисфакції, не хотів брати участи на жаднім засіданю. Що більше, щоби його утихомирити, мусів Папа казати нову браму вибити в своїй палаті. Трон грецкого цісаря мусів бути точно так великий і так само украшений, як для римского цісаря. Ще більша оказалась гордість константинопільского патріярхи, який радше хотів відїхати, чим зложити належне гомаґіюм Папі, котрий відтак щоби укоськати Греків, лишив їм до вподоби форму привитаня. Шіснайцять засідань забрала диспута на „Filioque“, а Епископ Дозитей з Монембазії кричав: радше волимо умерти, ніж златинщитися. І се діялось в часі, коли прийшли Греки просити о ласку, коли византійска держава рівнялася руїні, коли турецький меч ударяв майже в брами Константинополя. Вкінци заключено унію, але на як довго? Цісар, котрий підписав унію, остав при своїм повороті принятий проклонами від публики, а монахи були тими, що публику підюджували! Ненависть до „Генотиків“ (Зєднених) була так велика, що їм у многих місцевостях заборонювано християнського похорону. І се всьо мусіло спровадити Божу кару і вона прийшла. На трон турецкий вступив Магомед II. і під ним закінчилась судьба Константинополя. Цісар Константин XII. в найбільшій небезпеці звернув знов очи до Риму, котрий мимо тілько заводів, вислав свого Леґата до Константинополя. Дня 12. грудня 1452 р. папский Леґат відправив торжественне Богослуженє на знак, що одна віра, одна молитва і одна св. жертва лучить Схід і Захід. Однак Греки не видячи захованого свого обряду як прим. вливаня теплої води до чаші, опустили церкву св. Софії і удалися о пораду до монаха Ґеннадія, який вправді уходив за святого, але заразом був найзавзятійшим ворогом катол. Церкви. І сей

монах закинув безбожність Римлянам і їм злорічив. Навіть монахині „чисті як ангели, а горді як дияволи“ зірвали всяку лучність з латинниками, публика проклинала „Генотиків“, моряки пили на погибель Папи і його „невільників“, а сам адмірал Нотарас заявив, що волить видіти в Константинополи турбан Магомеда ніж тіяру Папи або кардинальский капелюх. Зовсім подібно як колись кричали фарисеї, що воліли римского цісаря ніж Христа Царя. Через цілу зиму, сей послідний речинець до опамятаня, тревала шалена аґітація на проповідницях проти Генотиків, не вільно було навіть в хвили смерти принимати св. Напутє з рук генотика. Церкву св. Софії оминано як дім ідолопоклоньства... І вичерпалося Боже милосердє. Турки здобули Константинополь, в борбі поляг послідний грецкий цісар, а коли дикий клич „Аллаг“ розлягся на улицях міста, тоді тисячі з людий сховалися до церкви св. Софії, однак ворожі сокири порубали двері і жахливі події зогидили святе місце. Кивот поломаний, хрест зірваний, янічарскою шапкою накритий і з глумливим криком обношуваний: „Ось Бог Христіян“. Через вісім годин тревало мордованє і рабунок. Так закінчилась грецка держава і Церква на Сході. Патріярх мусів жебрати від Турка удержанє, церква св. Софії обернена в турецку мошею, а один Грек, котрий пережив той страшний упадок Константинополя так написав: „Я видів жовнірів одягнених в священичі ризи, а инший провадив пси на увязи, котра була зроблена з пояса високого священика; той пив з чаші, а другий їв з дискоса; там бачив я монахині з високого роду, котрі передше проклинали Унію а тепер зневажувані приносили жертву богови Магомеда“.[1])

Держава византійска упала, а Церква стратила зов-

[1]) SS. Eucharistia, 1928 Heft 1/2, стор. 6-8.

сім своє значінє. Остався тільки шумний титул Екуменічного Патріярхи, осталась форма без змісту, а фанарон, резиденція патріярша в Константинополи без ніякого впливу. Дух византійский здеправував цілий Схід, спровадивши розклад духового житя.

Однак він сам не загинув, він переніс своє царствованє де инде, а іменно до Росії, де його панованє дійшло до повного розквіту. Ту цезаропапізм зазначив повну свою власть. Российский цар присвоїв собі повну, необмежену власть над Церквою, остав єї головою. Патріярхат в Москві знесений, а натомість установлена як найвисша інституція церковна „Святійший Синод“, котрого предсідником був світский урядник званий “оберпрокурор“. Церква в Росії не мала ніякої можности свобідних рухів, вона була привязана як невільниця до державного корабля, вона була уважана і уживана як поліційна експозитура і сповняла єї функції. Мимо величавих і від золота капаючих святинь, духове житє було в занепаді. Держава гнобила совість горожан, а церква була безрадна, чи радше стояла на услугах держави. Замість реліґійного культу, якийби проникав нутро душі, було тільки привязане до зовнішного обряду, яке граничило з забобоном. Під зовнішною, можна сказати, забобонною реліґійностію, змагався щораз більше духовий розклад. Фальшивий і блудний містицизм спричинив многі секти, які не маючи в державній церкві заспокоєня душевного, шукали його в ріжних своїх видумках, нераз разячих, або абсурдних аж до дивогляду. Рівнож житє політичне, житє горожаньске, сталося невиносиме. За кождого горожанина мала думати державна поліція і державний уряд а хтоб поважився инакше думати, того чекала тюрма або засланє на Сибір. Найбільше тюрем і то найріжнороднійших знаходилося в Росії. Під тим оглядом вона перевисшила всі держави на цілім світі.

Поліція вглядала в кожду закутину дому, слідила кождий крок горожан, шпіонажа навіть в часі мирнім була в повній діяльности. Звідси зродилось знане перекупство і хабарництво, бо тільки в той спосіб мож було увільнитися від поліцейских чи урядничих шикан. Одним словом атмосфера була душна і тяжка. Ізза сеї причини повстало дві Росії, одна державна, а друга підпольна, підземна. Ту послідну виховували Достоєвскі, Толстої, Ґоркі і прочі. Ту в підземелю дозрівали всякі деструктивні течії почавши від соціялізму а скінчивши на анархізмі і нігілізмі.

Що до римо-католицкої Церкви, то хотяй держава признала єї право горожаньства, однак гнобила єї і прослідувала, але зате що до Церкви східного обряду, зєднаної з Римом, то російска держава прямо ненавиділа її і тому страшно прослідувала, аж вкінци часть єї вірних вислала на Сибір, часть кнутами забила і умучила, а решту під примусом причислила до російскої церкви і в той спосіб в Росії остала унія зліквідована.

Однак і над Росією вичерпалася міра милосердя і терпеливости Божої. Над жадною державою не оказався тяжший палець справедливости Божої як над Росією. Росія вправді була кольосом, але на глиняних ногах і тому так соромно розторощилася. Передтим Росія була острахом Европи, а по упадку ще більшим, бо не тільки для Европи, але й цілого світа. Росія була величезним гробом, зовні імпонуючим, але у нутрі лячним вульканом. Вона по розвалі перетворилася в царство антихриста, сталась країною страшних і нечуваних досі злочинів, країною нищеня, загибели і смерти. Замість царскої Росії прийшла большевицка Росія. Замість замордованого білого царя, гнобить народи червоний цар, замість давної царскої поліції, виконує жестоку свою власть черезвичайка. Церкви або замкнені, або обернені

на доми забави і розпусти. Духовеньство розстріляне, або мучиться на Соловецких Островах в каторгах, а котре ще остало, то є виняте з під всякого права. Голод, нужда і всяке нещастє нищить людий. А шо лячнійше, неморальність, знищенє родинного життя, убиванє всякого почутя релігійного, явна і прилюдна безбожність, убивають в душах людських не тільки всяку релігію, але взагалі всяке почуванє гідности людскої. Одним словом большевизм триюмфує, а своїми намірами і плянами хоче викликати загальну всесвітну революцію і тому грозить знищенем цілому світови.

А чим є большевизм? Він є найвисшим виквітом, до самого вершка посуненим, в остаточній послідовности зреалізованим византійством до Росії перещіпленим. Що більше, можна сказати, що большевизм є послідним звеном ланцюха, якого першим звеном була секта фарисейска. Під иншою формою той сам зміст, під иншою назвою, та сама ціль. Фарисеї кричали: проч з Ісусом Назареєм. А понеже Ісус дальше жиє і ділає в катол. Церкві, тому Византийці кричали: проч з церквою католицкою. А большевики дійшли до остаточної послідовности і кричуть: проч з всякою релігією! А всьо то діялося і дієся під позором будьто зовнішних обрядових формальностий, будьто звідних кличів, будьто фалшивих доктрин релігійних, або гуманітарних. Всюди той сам терор, лож, перфідія, інтрига, ненависть і злобна завзятість. Всього того лиха, чи то в Єрусалимі в часі розпаношення фарисейскої секти, чи в Византії, чи в Росії так царскій як і большевицкій, одна є головна причина, а іменно знасилуванє внутрішного житя в душі, брак очищеня внутрішного чоловіка в серцю людскім, ґанґрина душевна.

Специяльно що до Росії, то се страшно мститься на тій нещасній державі. Якраз тому, що церква там не

виконала свого впливу на внутрішне житє, тому большевизм знайшов так податне поле і мимо свого застрашаючого пановання досі ще там шаліє, бо народи державою російскою здеправовані не можуть спромогчися на реаґованє і на висвободженє себе з під того сатаньского пановання. Зносять і терплять всьо пасивно.

До якого степеня російске византійство в державі російскій пережерло душі людскі видно також з того, що Росіяни на еміґрації не рефлектуються що до свого становища зглядом катол. Церкви. З одного боку видять до чого дійшла російска церква, видять єї неміч і безсильність, а з другого боку мають нагоду пізнати католицку правду, значінє, животність і могутний та благородний вплив катол. Церкви, а однак нема у них загального опамятаня і загального наверненя до катол. Церкви, з виїмком одиниць. — Бо треба знати, що російска Церква істнувала неґацією катол. Церкви. Російска церква зверталась і звертаєсь радше до анґліканскої церкви, або до протестантів в ціли порозуміня, але ніколи до катол. Церкви. Росія управляла панслявізм, щоби під його фірмою всіх Славян потягнути до православія т. є до шизми. Кажуть, що після тестаменту Петра Великого Росія мала тоді спочити, коли козак напоїть коня в ріці Рені і коли здобуде Константинополь, щоби в той спосіб запанувати над цілим Сходом і потягнути його до шизми. Треба ввійти рівнож в душу Росіянина. У него російска держава і російска церква, то синоніми; у него російска нація і російска церква то так як душа і тіло у чоловіка мають становити одну цілість. Він вирікаючись російскої віри а приймаючи католицьку віру думає, що неґує себе, що він перестає бути росіянином, одним словом, що він перестає в цілости істнувати. А вже на точці обрядовости він тратить цілком всякий резон. На саму згадку, що ставшись католиком мусівби

з часом змінити дещо в обряді, він тратить зовсім рівновагу духа. Се для него немислиме. Один священик навернувшись до єдности з католицкою Церквою, допускається аж смішности, щоби тільки заховати зовнішну обрядовість. Св. Літурґію трохи читає а трохи співає, бо в російскій церкві нема читаних літурґій. В Росії завсігди священик совершає св. Літурґію з діяконом, а понеже сей навернений священик не має діякона, тому помагає собі в той спосіб, що ті части св. Літурґії, в котрих бере участь діякон, співає грубим голосом наслідуючи діякона, а ті части до священика належні співає піднесеним голосом і тим способом одна і та сама особа сповняє функції діякона і священика.

І тому навернене теперішної Росії дуже тяжке. Столиця Апостольска зазначила велику жичливість для Росії чи то ратунковою акцією в своїм часі для голодуючих в Росії, чи то жертволюбивостію для еміґрантів, однак загального відгомону в справі наверненя до єдности не чути. Треба ще много покути з боку Росії, щоби там перестав шаліти большевизм, а відтак щоби Росія могла навернутись.

Український нарід, котрого число доходить до сорок міліонів, мав те нешастє, що принявши віру зі Сходу, попав в залежність від византійских впливів, а тимсамим досвідчає на собі судьбу Сходу. Мав він своїх князів, відтак гетьманів, був під Польщею, а вкінци головна його часть т. є. до трийцять міліонів на Великій Україні знайшлася в російській державі, а менша частина в австроугорскій монархії. По світовій війні головна часть т. є. Велика Україна остає дальше в Росії, а решта знаходиться в Польщі, Чехословакії, Югославії і Румунії. Велика часть осіла також в Сполучених державах Америки, в Канаді, Бразилії і в Арґентині.

Український нарід не є те саме що російский Вправ-

ді один пень славяньский, але Українці і Росіяни то галузи від себе відрубні, подібно як Поляки, Чехи, Хорвати, Болгари і прочі славяньскі народи і тому не можна сказати, що Українці і Росіяни є той самий нарід, хоть одні і другі суть Славянами. Нарід український ніколи не зжився з царскими традиціями російськими, він ніколи не зжився з російским націоналізмом, він заєдно боровся за свою окремішну національність від російскої. І тому, щоби зазначити тим більшу свою окремішність від російского народу і російскої держави, він змінив навіть свою історичну назву „Русь", „Русини", на „Україну", „Українці". Нарід сей більше хилиться до Заходу чим до Сходу, його мова, його ціла культура і психіка, зовсім відмінна від російского народа. Всі, котрі подорожують по Росії, зауважують ту ріжницю, зауважують ту границю, де кінчиться російский а де зачинається українский нарід. Навіть зовнішний вигляд міст, сел і поодиноких осель відразу вказує на ріжницю між народом російским а українським.

Коли цілий Схід попав в шизму, то потягнув за собою також і український нарід, котрий придержувався східного обряду. Патріярхи Константинопольскі деправували той нарід, здирали великі податки, накидували йому епископів, управляючи при тім звичайно симонію. А навіть коли сей нарід приняв унію в XV. столітю, то інтриґи патріярхів византійских перепинили зреалізоване унії. Доперва коли відновлено унію 1596 р. в Берестю, тоді житє католицке зачало усильно змагатися. Передовсім Чин Василіяньский оказався дуже діяльний і много причинився до скріпленя катол. духа. А Замойский Синод в 1720. р., маючи за собою майже 150-літну злуку з катол. Церквою, уважав за можливе а навіть конечне запровадити на полі церковнім норми і рішеня, які відповідали потребам і розвоєви католицкого у нас

житя не зважаючи на обрядові звичаї царгородскі, а радше на потреби душевні народу. По посліднім розборі однак Польщі в 1795 р. майже цілий український нарід опинився в Росії з виїмком малої части, яка знайшлась в Австроугорщині, а іменно в Галичині, Буковині і Закарпатю. Унія на Полісю, Волини, Холмщині і Білоруси остала згноблена через Росію, а затрималась тілько в тій части, котра знайшлась в Австро-Угорскій державі.

В нинішнім письмі займуся головно нами оставшими в Галичині під Австрійскою владою, а тепер по розвалі Австрії в Польщі. Є нас коло чотири міліони поділені на три дієцезії. Остаємо майже чотириста літ в унії заключеній з катол. Церквою. Столиця Апостольска назвала наш обряд ritus ruthenus, а Австрія греко-католицкий в протиставленю до римо-католицкого. За весь час Церква у нас боролася з досить тяжкими відносинами і труднощами. Нас посуджувано тоді з боку Поляків о ґравітацію до Росії, о шизмофільство, або о іриденду Великої України, а з другого боку русофільска і шизмофільска партія, щедро у нас матеріяльно піддержувана Росією, страшила нас латинізацією і польонізацією і управляла аґітацію в своїх часописях в хосен Росії і шизми, уживаючи між иншими як середника: чистоту обряду на зразок російскої. Се удавалось тій партії тим більше, що у нас „греко-католик“ а „Українець“ зглядно „Русин“ був синонімом, цодібно як „римо-католик“ був синонімом Поляка. Росія щораз більше закидувала на Церкву у нас і на наш нарід свої сіти і та аґітація російска не була без впливу, тим більше, що український нарід від австрийского правительства був досить лихо трактований. Та мимо того ми остали вірні унії. Ми придержувались і заховували рішеня Синоду Замойского, у нас відтак відбувся Синод Львівский 1891 р., котрий приняв також всі рішеня Синоду Замойского.

Но хотяй ми оставали в унії чотириста літ, однак у нас ту в Галичині ідея католицка не вкорінилась була як слід в душу нашого народу. Ми замість уживати назви „католицка“ Церква, радше говорили „християнска“ Церква. Назва „католик“ була нераз уживана як шутка. — За те однак ми чванились обрядом, привязували до него велику вагу, а то з остраху перед латинщенем і польщенем. Католицкі практики, які причиняються до збудженя і розросту релiґiйного і внутрішного житя були уважані як латинскі і як польскі.

Доперва коли за бл. п. Папи Льва XIII. остав у нас зреформований Чин Василіяньский, тоді пробудилось у нас релiґiйне і духовне житє. Отці Василіяни своїми місіями для народу, реколекціями для священиків, своєю душпастирскою діяльностію а в кінци своїми релiґiйними видавництвами проломили леди нашої холодної обрядовщини і промостили дорогу до розквіту внутрішного житя з надприродної благодати. Передовсім розвинувся у нас Евхаристийний культ з всіми практиками, як: адорація, часті святі Причастія, прилюдне обходженє торжества Божого Тіла. Рівнож істнує у нас „Товариство Священиче Адорації Найсв. Евхаристії“. Відтак практики культу Пресв. Серця Ісуса Христа, Свято Серця Христового, Апостольство молитви в злуці з Серцем Христовим, а перша пятниця і перша неділя в місяци притягають много наших вірних на Богослуження і до приниманя св. Тайн. А що до почитання Пр. Діви Марії, то не потребую много розводитись. В нашім народі дуже високо є почитана і горячо люблена Пр. Д. Марія, але практичний культ з великим впливом і хісном для поширеня Божого царства в нутрі души остав впроваджений через Чин Василіяньский. Вистарчить спімнути: Марійскі Конґреґації, торжественне обходженє Непорочного

Зачатя, майскі Богослуження. Відмовлювання коронки і розаря є тепер загально практиковане через священиків і вірних. А прецінь памятаю ще часи, коли наші священики гіршилися, якщо бачили в руках наших вірних коронку. Рівнож принятий остав шкаплір і ніхто між нами тим не гіршиться.

І у нас принявся католицизм не тільки з імени, але з внутрішного пересвідченя і з почутя любви і привязаня до катол. Церкви, а ідея католицка у нас вкорінилась і осягнула горожаньство. Однак через се ми ані не златинщились, ані сполячились, а національне наше почутє не уменшилось, овшім де католицке житє пульсує, там є тим більше привязанє до свого народу, там є правдива і щира любов свого народу облагороднена впливом надприродного житя з віри. Рівнож і обряд не поніс страти, бо ті всі практики у нас впроваджені остали убрані в форму східного обряду. Овшім наш обряд через ті практики набрав житя, тепла і заінтересованя у вірних. Нині ніхто у нас не каже, що сі практики, то латиньскі, чи польскі, але наші, католицькі. Що більше, у нас принявся навіть целібат і то в Станиславівскій Дієцезії від 1920 р. а в Перемискій від 1925 р. І хотяй зчинилась була буря і крики, однак ані сонце не затьмилось, ані земля не запалась, ані нарід не загинув з тої причини.

Та послідними літами зачало у нас прозябати византійство. Напрям сей зачав пропаґувати періодичний часопис „Нива“, церковний оґран, видаваний у Львові для нашого клира, головно в роках, почавши від 1925. р. до кінця 1929. р. Дух византійства пропаґований висше сказаним часописом зачав підважувати дві головні основи житя і сили католицизму. Бо се річ певна, що житє і сила катол. Церкви спираєсь головно на двох

основах. Перша, то єї сила внутрішного житя духового по приказу Христа Спасителя, щоби шукати Божого царства в нутрі души, а друга, то єї дисципліна і орґанізація через зрозумінє, респектованє і підчиненєся єї авторитетови від Христа установленому, усвяченому і приказаному.

Шо до житя духового внутрішного в катол. Церкві, то воно аж надто видне по всіх його зовнішних проявах. Не тільки єї численні і великі святі неустанно по всі віки, не тільки ріжнородність і практичність релиґійного культу, але також діла і посвята на всяких ділянках людского і суспільного житя, аж надто вказують на ту внутрішну житєву силу духову, котрої проявом є зовнішне житє і діяльність. А осередком і головним жерелом, з котрого катол. Церква черпає своє внутрішне, духове житє, се Найсв. Евхаристія, котрої культ є найбільше практикований в катол. Церкві і тому Евхаристія є єї житєм, єї силою, єї світлом і теплом.

Що до дисципліни і орґанізації катол. Церкви, то видно се по авторитеті, який ту є шанований і респектований. Значінє сего авторитету виходить з надприродної віри і совісти. Ту виконуєся правдивий христіяньский послух після приказу Господа Нашого Ісуса Христа висказаного до Апостолів: „Хто вас слухає, мене слухає“. В катол. Церкві перший і найвисший авторитет, то Намісник Христовий, Святійший Отець відтак під його проводом і його власти підчинені Епископи, дальше священики під властію своїх Епископів, а вкінци вірні під проводом своїх душпастирів. Ту сей послух не руководиться своїми особистими уподобанями, користями або своїми застереженями, але у всіх правних і слушних зарядженях своїх настоятелів видить, відчуває і признає волю Христа і підчиняєсь так, як приказам Христа. І в тім

є ціле достоїньство і заслуга христіяньского послуху, а заразом є ціла сила краси і могутности катол. Церкви, котрої по всі віки не змогла і не зможе зломити ніяка сила земска, навіть ворожа сила пекольна.

Якраз проти тих двох проявів житя і сили катол. Церкви заняла несприятливе становище Редакція „Ниви“. В тім журналі зачались пропаґувати гадки і засади, які мають на ціли щораз більше відчужене від духа і житя катол. Церкви, а натомість вщіпити в нас византійску мертвоту, яка убиває духа і підкопує церковну дисципліну і авторитет. Всьо, що ми взяли від катол. Церкви, то се після „Ниви“ є латиньщене. Одним словом, повіяв з неї дух певного рода латинофобії.

Передовсім редакція „Ниви“ невдоволена з Евхаристійного культу, який періщипився до нас з катол. Церкви і який всіми своїми практиками оживляє у нас душі, побуджує і помагає до виконуваня чеснот, до усовершеня духовово житя. І тому з манії обрядовости, а з жаху перед латинщенем редакція „Ниви“ усунула особового І. Христа присутного в Найв. Евхаристії „за сцену“. (Нива. 1929. р. стор. 206).

Рівно ж „Нива“, як з одного боку зачала осуджувати практики реліґійні взяті від катол. Церкви, як латинщене, так знов з другого боку радо зачала поміщувати всякі прояви, які можуть нас відчужити від катол. Церкви. Не менше „Нива“ підкопала авторитет цевковної власти. Вона трактує Епископів з легковаженем, а навіть можна сказати з зухвалостію, якщо вони не хотять піддатись еї диктатам. Передовсім в часі, коли тревала борба проти целібату, „Нива“ не мала ніякого стриму.

Бунт піднесений „Нивою“ проти тутейших Епископів перенісся також до Америки, де насінє ту кинене, там сильно буяє не маючи ніякого стриму. І тому

„Нива“ своїми дописями много причинилася до того лиха, яке в Америці змоглося.

Для доповненя і заокругленя треба ще додати, що діяльність пресову „Ниви“ спомагала також наша ліберальна преса дописями поміщуваними в ній гуртком деяких львівских священиків під загально відомою назвою „чорна рада“, та єї деяких одномишленників з провінції.

Виквітом цілого впливу „Ниви“ а побіч неї й ліберальної преси та „чорної ради“ явилась брошура під заголовком: „В обороні прав нашої гр.-кат. Церкви“ видана в липні 1929. р. від авторів під псевдонімом: „Оборонці прав гр.-кат. Церкви“. Та брошура то святотатська робота священича, то мерзкий розбій, щоби під фірмою „оборони“ Церкви, єї валити і руйнувати.

Справді, як написав один поважний автор, найлячнійші вороги Божих справ були завсігди люди з кругів духовних. Вони посідають найбільше зухвальство, якого не посідає ніякий ляїк. Вони не бичем ані мечем, але оружієм далеко делікатнійшим, бо подібно як Юда, уцілунком приязни задають смерть Христу Спасителю і убивають Його справи. (Eberhard. Kanzelvorträge. Том V. стор. 409). Так справді не явні атеїсти, не отверті вороги Божі, але „оборонці прав Церкви“ найбільше спричинюють розвал і руїну Церкви. Брошура та не є ніщо иншого як тільки повторенєм змісту артикулів, поміщуваних в „Ниві“ з тою ріжницею, що написана в непогамований і зухвалий спосіб. В ній пробиваєся явний бунт проти катол. Церкви. Змістом своїм зміряє до сего, щоби відокремитися від катол. Церкви, бо тоді після них буде забезпечена повна „окремішність“ нашої Церкви від катол. Церкви, тоді не буде ніякої небезпеки „латинщеня“, тоді буде забезпечена „підставова частина усіх наших окремішностий“, або иншими словами, тоді буде українська автокефальна церква. Се є фінал пісні, яку заінтонувала

„Нива“, а іменно, що треба довести нашу унію до „чистого типу“. („Нива“ 1926. ст. 153-156).

І до сего якраз зміряє византійство, яке зачало у нас підносити голову. Підкопати дисципліну церковну, і авторитет, зогидити Епископів, спричинити непорозуміня, висушити житє релиґійне в людських душах і усунути з них Боже царство, а натомість поставити формальність обрядову „чистого типу“, яка кінцем кінців провадить до шизми.

Напрям пропаґований „Нивою“ не остав тільки в теорії. Він зачинає переводитися в практиці. Появляються якісь літурґійні видавництва, які не суть схожі з духом Замойского і Львівского Синоду, — зачинаються у нас на полі церковно-релиґійнім непорозуміня, дисорієнтація і замішанє. Виринає небезпека ослабленя і нищеня духового житя. Під впливом сего у нас започаткованого византійства також деякі священики тут. церковної провінції зачинають впроваджувати в практику обряд „чистого типу“, викликуючи згіршенє, а самі наражуючись на сміх. Так прим. один такий священик правив св. Літурґію принагідно в моїй Епархії, ніби „читану“, бо по приписам „обряду чистого типу“ маєся співати, і тому голосно кричав. Вірні присутні не могли сего зрозуміти і пояснили собі в той спосіб, що той священик певно глухий, коли так голосно читає св. Літурґію. Ось доказ византійскої нерозторопности. В одній місцевости приступило до св. Причастія двох питомців одного з тутейших дух. семинарів, але стоячи. Їм звернено увагу, щоби уклякли, бо приниманє св. Причастія стоячи гіршить наших вірних, бо вони не можуть зрозуміти, як можна стоячи приймати св. Причастіе. Однак ті питомці не хотіли уклякнути, хотяй їх ноги не зіштивніли, ані не були хорі. Ось доказ византійского упору! Один священик перебуваючи в часі ферий в моїй Епархії, правив св. Літурґію після обряду „чистого типу. Обложився на престол кни-

гами, бо осібно літурґікон, осібно Євангеліє а осібно Апостол і зачав голосно читати, чи радше кричати, спричинюючи здивоване і тому я довідавшись о тім, заборонив йому в той спосіб „читати“ св. Літурґію. Але той священик не тільки хотів заімпонувати обрядом „чистого типу“, але також зазначив свого духа, бо сказав, що він не узнає Замойского Синоду, бо Отці того Синоду, себто Епископи, котрі постанови на тім Синоді рішили, то були або іґноранти, або злобні люди. Ось византійске зухвальство! Запримічуєсь, що Синод Замойський остав потверджений спеціяльною повагою Ап. Столиці.

І що то за обряд, за котрим у нас так побиваєсь византійство? Се обряд чисто синодальний російский! І дивна річ і незрозуміла. Колись за царской Росії ми боронились проти російской обрядовости з остраху перед русифікацією, а тепер приймаємо ту обрядовість під иншою формою, бо під назвою „чистого типу“. Щоби національно відокремитись від Росії, ми навіть змінили назву „Русь“ на „Україну“ а „Русин“ на „Українець“, а тепер хочемо самі приняти російского духа в формі обрядовости, бож прецінь, як попередно сказано, російский націоналізм і російска держава ідентифікуєсь з російскою Церквою.

В тій части Польщі, котра колись була під забором російским, впроваджено тепер для новозеднаних з катол. Церквою обряд під назвою „східно-славяньский“, який приняли також Єзуїти в Альбертині, що займаються ширенєм унії між тамошними шизматиками. Однак той обряд, то також лише перехрещений обряд синодально-російский. Через ту назву остав положений кордон між нами ту в Галичині, а тамтими вірними, бо мовляв, в Галичині є инший обряд, бо „греко-католицкий“, а там „східно-славяньский“. Рівнож Конкордатом з боку держави польскої виеліменовано ієрархію церковну греко-католиц-

кого обряду, а всі вірні навернені до катол. Церкви мають підчинятись латиньским Епископам. Однак та справа не йде, бо се неприродне, так як неприродне, коли курка вигріє качата, котрі відтак пливають по воді, а курка мусить ходити по березі. Рівнож навернене шизматиків не удаєсь, бо, можна шуткою сказати, навернеся двацятьпять осіб, а відвернеся трицять. А у нас тепер наміряють приклонники „чистоти" обряду впровадити той сам обряд т. є. синодальний російский. Чи не диво се?

Як я недавно довідався, новонавернені Росіяни затримали свій синодальний російский обряд, одначе перехристили його на обряд „византійско-славянский". Чому однак не назвали впрост „російский"? А вже ніяк не можна зрозуміти, чому причіпили так осоружну назву: „византійский"? Назва та так живо пригадує того византійского духа, який приніс і тепер приносить так великі шкоди для церковної єдности, а котрого черти суть: хитрість, підступ, змінчивість, упір, зухвальство і бунт проти катол. Церкви. Чому замість „византійский" не назвали його радше „грецкий" від народу грецкого, подібно як називаєсь обряд вірменьский, сирийский і пр. Назва „византійский" так живо нагадує ту Византію, котра була середовищем радше інтриґ і махінацій „церковних" людей східних, ніж огнищем правдивого церковно-релиґійного культу.

При сій нагоді насуваєсь також трудне питанє, а іменно, якби назвати спільним іменем східний обряд для новозєднаних з катол. Церквою всіх східних народів? Питанє се тому тяжке до розвязаня, бо на Сході не було того середовища спільного для релиґійного культу і церковної дисципліни і тому потворилися ріжні Церкви від себе віддільні з ріжними обрядами і то не тільки серед ріжних народів, але навіть подекуди в тім

самім народі. Інакше річ малася на Заході. Ту Рим зцентралізував з часом релиґійний культ всіх народів в одну форму обрядову і запровадив одну церковну дисципліну.

По довшій і зрілій розвазі я прийшов до переконаня, що спільний корінь бувби найліпший „східно-католицкий", а відтак відрубно для кождого народу осібні назви, котрі немов парости виросталиб зі спільного пня. Отже прим.: східно-католицкий російський, східно-католицкий руський, східно-католицкий болгарський, східно-католицкий вірменьский і пр. або коротко в щоденнім уживаню: російский, руський, болгарский і пр. розуміючи при тім „східно-католицкий". Тим способом зазначений бувби спільний зміст і форма т. є. віра і обряд а заразом заховаласяб відрубність поодиноких народів чи Церков на Сході так, що всі булиби вдоволені. Спільна однак назва „византійский" рішучо не приймеся у всіх, бо не тільки прим.: Вірмени, Сирійці, Копти, чи инші народи східні, які нічого спільного не мали і не мають з Византією, сеї назви не приймуть, але навіть не всі прочі народи, котрі приняли східний обряд від Греків.

А тепер вертаючи до виростаючого у нас византійства чую від його приклонників закид, що мовби я їх посуджував о прямованє до шизми, а вони прецінь бажають тільки, щоби наша Східна Церква затримала свої питомі черти, щоби сталась „цвитучим Сходом для католицизму", а не „зломаним Сходом задля католицизму", як твердить „Нива". Я зовсім не хочу посуджувати, що приклонники византійства прямують свідомо до шизми, але твержу, що дух византійства, як показує досвід і історія, завсігди прямує до шизми і кінчить шизмою. Кромі сего я ставлю таке питанє: а деж є той „чистий тип", сталий і абсолютний, після котрого малиби ми взоруватись і надати питомі черти нашій Церкві? Хиба нам вернути до первісного стану, з котрого ми вийшли, т. є.

до шизми, до Фотія і Керулярія, котрі зірвали з катол. Церквою. Але й тоді сей обряд не буде обрядом „чистого типу“, бо він був лишень постепенним розвоєм попередних століть. Обряд працінь се тільки зовнішна форма житя духового і культу релігійного і тому підлягає еволюції після домагань і потреб в міру розвитку внутрішного духового житя, як се видимо в катол. Церкві.

Але навіть коли вернемо до перших віків християньских, то тоді обряд був ще в пеленках, щоби розвиватись і рости. Хиба вкінці треба вернутись аж до старозавітної жидівскої синагоги з єї фарисейскою сектою, котра по майстерски видумала всякі формальности обрядові. Всі ті формальности так ствердли і скаменіли, що в них й цілий жидівский нарід скаменів і розсипавшись по цілім світі не може навернутись, але бере головний провід у війні і наступах проти католицкої Церкви і подібно як колись фарисеї так і нині жиди кричуть: распни, распни. Ось до якого монструального висліду можна дійти, наколи возьмеся на увагу обрядову зовнішність, а не віру і житє з віри.

Якби та річ не малася, то в кождім случаю ми приймаючи обряд „чистого типу“ мусілиб цофатися в зад. А однак ми вже підросли в духовім житю, ми вдягли обрядову одіж, яка нам вигідна, а тепер цофатися значилоб те саме, що казати дорослому чоловікови вбиратись в одіж, в якій він ходив будучи ще малим хлопцем. Чи не смішне се? Най новонавернені тримаються свого обряду, до якого привикли, а накидувати їм католицкі практики не є вказане, бо се моглоби їх зразити, але й вони, якщо хотять поступити в релігійнім житю і утвердитись в католицизмі, а не стояти на мертвій точці обрядовій і бути завсігди в небезпеці повороту до шизми при даних змінах політичних, то й вони мусять

з часом самі добровільно приняти прояви духового життя, які практикуються в катол. Церкві.

Практики католицкі, які у нас завелись, не суть нам накинені, ми їх самі добровільно приняли як конечність розвою нашого орґанізму духового. Через се ми не стались латинниками, ані не затратили черти східного обряду, бо ми ті католицкі практики убрали в форму східного обряду. Наші вірні полюбили ті католицкі практики, бажають їх, беруть в них живу участь, горнуться до церкви, тримаються свого обряду так, що ті практики не уходять у нас як латиньскі, а в наших обставинах, як польскі, але як католицкі і то як наші рідні. Ми через се нічо не потерпіли під оглядом національним, овшім ми ще скріпились. Одним словом, ми вже чуєм смак в католицизмі.

Ті всі набоженьства католицкі не тільки не противяться східному обрядови, але навпаки той обряд оживляють і вливають в него тепло і заінтересоване, а заразом суть найсильнійшим заборолом катол. віри. Якраз там, де вони суть практиковані, там вірні суть освідомлені в вірі і там до них не мають приступу ані протестантські ані шизматицкі аґітації. Противно, де тілько на формальність обрядову звертаєсь увагу і то обрядовість „чистоту типу“, там легко приймаєсь шизма або инші блудні науки. О тім свідчить досвід, о тім свідчать факти. Возьмім Лемківщину в Епархії Перемиській. Сѐ була домена кількох священичих родин з собою споріднених і посвоячених і ніхто з „нових“ не смів отримати там парохії. Там дбалось тілько про чистоту обряду і про всякі обрядові формальности, а що до віри, то нарід був темний і неосвідомлений. І тому там легко в найновішім часі принялись аґітації шизматицкі. Возьмім наш нарід в Чехословакії і Югославії, котрий перед тим був під владінєм Угорскої держави. Число його вино-

сить звиш 600.000. Се нарід український, а називає себе руським. Сей нарід був опущений, там загал духовеньства добре ситуований від мадярского правительства був більше мадярский чим самі Мадяри, а про жите релігійне мало хто дбав. Там процвитало русофільство і штивна та холодна обрядовість. Там Церква остала о які сотки літ поза Церквою у нас. І тому не диво, що там тепер так легко приймаються аґітації шизматицкі. Як зачуваю, шизматицкий Епископ хоче заложити навіть свою резиденцію в Мукачеві.

Загал вірних не розуміється на спекулятивних тонкостях доґматичних. Вони беруть справу з практичного боку і коли вони видять той сам зверхний обряд у себе і у шизматиків, то думають, що те всьо одно. Але коли вони практикують у себе католицькі набоженьства, а не видять їх у шизматиків, то мимоволі приходить їм рефлєксія, що то не є те саме.

Ті якраз католицькі практики спричинили, що наші вірні на Полісю, Холмщині, Волині і Білоруси будучи під забором російским терпіли за катол. віру від Росії каторги, засланє на Сибір, нагайки а навіть многі понесли мученичу смерть. Тому я дуже здумівся, а навіть згіршився, коли з польських кругів духовних дався чути голос, що наш обряд в Галичині то „безобразіє" а у тамошних вірних тепер навернених обряд „східно-славяньский" є правдиво чистий. Колись Поляки, а передовсім польске духовенство нас посуджувало о шизмофільство, дорікали, що ми не приймали католицких набоженьств і на нас з призирством дивились, а коли ми зросли і скріпились в католицизмі і практикуємо католицкі набоженьства, то тепер нас висмівають і називають наш обряд „безобразієм". Як се пояснити? Таж прецінь св. Йосафат світлий мученик церковної єдности запечатав своєю мученичою кровію ту ідею разом з єї „безобра-

зїями“, а ми знов старались щиро його наслідувати, скріпитись в католицизмі і статись вірними католиками! Таж недавно тому польські Епископи занесли Св. Отцю як реліквію грудку з тої землі, на котрій жили ті вірні, котрі понесли смерть мученичу як раз за те „безобразїє“! І ті польські круги, котрі колись не могли знести російского духа, котрі ненавиділи російску обрядовщину, а тепер ту саму обрядовщину впроваджують під формою „східно-славянського“ обряду і ним ще чваняться. Справді виходить на комедію по стороні тих, котрі справи національні і політичні ставять висше, як справи віри і релїґії.

І нащо людям очи милити, чому видумувати штучні якісь назви обрядові? Чому річ не назвати властивим єї іменем? Чому ясно і отверто не висвітлювати католицкої справи? Чому триматись тактики Нікодима? Хиба на се, щоби помогчи всякого рода Сємашкам в мутній воді ловити рибу[1]).

Дух византійства не вдоволяєсь тілько назвами і теоріями, але уживає всіх способів, щоби впровадити їх в практику, бо без того він не мігби істнувати, без того він мусівби розвіятись і щезнути. Се його тактика, — приманювати теоріями орієнтальними, фантазією, щоби відтак в практиці спричинити спустошенє духового житя, і знищити Боже царство в нутрі людских душ.

---

[1]) Сємашко був єпископом-суфраґаном київського митрополита Йосафата Булгака і як орудє царскої Росії причинився до зліквідованя унії в тій части Польщі, котра була під забором Росії. Він між иншим впровадив звичай ношеня бороди і ряс з широкими рукавами для священиків католиків східного обряду, щоби в той спосіб вірні освоїлися з зовнішним видом російских батюшків шизматицких. Кромі сего замовчувано вислови: католик, католицкий, в відношеню до греко-католицкої Церкви. І так звільна наступило відчуженє від катол. Церкви, а повного „наверненя“ до шизми довершив російский кнут.

Видно се по всіх приклонниках византійства, які ним заманені, стараються його духа реалізувати і доходять нераз аж до апостазії від катол. Церкви. На се заноситься також у нас, де зачалось голосити, щоби усунути католицкі практики а натомість вернути до „у нії чистого типу, одначе в незалежности від Заходу“, то значить, також від катол. Церкви.

А чому один з священиків „византійско-славяньского“ обряду (Єзуїт, родом Француз а по духу Росіянин удаєсь на Чехословакію і хоче там запровадити свій обряд і отворити свою школу, хотяй там нема Росіян до навертаня, хотяй там ОО. Василіяни з хісном працюють і поширюють католицьке житє? Чому також деякі русофільскі священики з Закарпатя, обрядовці „чистого типу“ де можуть оскаржують ОО. Василіян, а навіть самого Епископа о „українізацію“, як хиба тому, щоби припинити розвій житя в катол. дусі.

Дух византійский використовує всяку нагоду, щоби осягнути свою ціль. Навіть справу саму в собі невинну потрафить для себе вихіснувати. Возьмім слово „православний“. Само в собі невинне, гарне і має своє значінє. Його уживав св. Атаназий в своїм символі, воно було в ужитю цілої Східної Церкви як знамя правдивої віри. Коли однак Схід відорвався від Матерної Церкви, то слово сталось в практиці небезпечне, бо відорваний Схід уживає того слова як відріжняючого знамени (signum distinctivum) від катол. Церкви. Передусім у нас назва „православний“, „православіє“ є синонімом шизматика, шизми. У нас ніхто не назве шизматика шизматиком, або шизму шизмою, але православний, православіє і часто аґітатори надуживають того слова для доказаня, що між нашою Церквою а шизматицкою нема ніякої ріжниці. І тому Епископи тутейшої провінції були спонукані зарядити, щоби се слово в Літурґії опустити, або заступити словом „правовірний“, як се війшло в звичай тут. Епархії.

Загал вірних, простий люд далекий від фантазій та всяких видуманих теорій. Він бажає позитивного корму душі, він бажає спасеня. Ось примір на се: Один священик тут. провінції обрядовець „чистого типу" усунув всьо з парохіяльної церкви, що нагадувало „латиньство", також усунув давний олтар, а поставив звичайний стіл, чи паку. Вірні зносили се з прикростію. По нім прийшов другий священик, однак не „реформований" після „чистого типу". З початку не знав що робити. Вкінци відважився і в ночи давний олтар витягнув з шопи і поставив в церкві так як було перше, а відтак правив Богослуженє по нашому, правив суплікацію при виставленю Найсв. Тайн. А що на се вірні? Вони з радости розплакалися. Ось чого бажає душа людска!

Та не тільки тутейші вірні, але навіть ті в Польщі з бувшого забору російского, того самого бажають, бо в одній місцевости вірні просили священика „східнославяньского" обряду, щоби більше до них не приїзджав, бо вони вже таких батюшків бачили і мали за часів Росії, а натомість радо приняли одного з ОО. Василіян, хотяй він був без бороди і ряси з широкими рукавами, а ціле Богослуженє правив чисто в нашім обряді і то без того неустанного хрещеняся і неустанного кланяняся. Ту також оказуєсь, як не зовсім обосноване є твердженє обрядовців „чистого типу", котрі кажуть, що нам треба зближитись обрядом до східних шизматиків, щоби тим лекше приєднати їх до катол. Церкви. Безперечно, що часом можна, де конечність вимагає, примінитись до їх обряду і то часово, щоби їх тим лекше навернути, але чому між нами самими сей їх обряд впроваджувати? Як зачнемо у нас самих обрядом до шизматиків зближатись і звертати увагу головно на зовнішну обрядовість, то ми самі ослабимо себе в вірі і в жи-

тю релігійнім і готові сами „навернутись“ але до шизми, як се трафляєся подекуди з нашими вірними, котрі занадто зближились обрядом до шизматиків і дались заманити несовістним агітаціям. Не обрядом тільки довершуєсь навернене до правдивої віри, але головно благодатію Божою, а та уділяєсь молитвою, трудом і жертвою. Навернене тільки задля обряду, є звичайно поверховне і дуже сумнівне.

* * *

Думаю, що я ясно представив, о скілько позволили рами сего мого письма, чим є византійство, його ґенезу, його пляни і ціль, як також його погубні наслідки. Треба дуже боліти, що в часах повоєнних, котрі спричинили як всюди так й у нас небезпеки для віри, релігії і моралі, що в тих часах замість ужити всіх можливих зусиль до внутрішного очищеня і усовершеня людских душ, одним словом до поширеня Божого царства в людских серцях,— що замість того зачав у нас підносити голову византійский дух якраз противний і ворожий для внутрішного Божого царства.

З усіх усюдів агітації сектантскі протестантів, шизматиків і всяких инших деструктивних чинників йдуть сильним наступом на Боже царство в людских серцях, а у нас замість станути одним фронтом проти ворогів віри і релігії зачинаєся пропагувати византійство, яке не тілько не перепиняє ворожу роботу, але навпаки пособляє, бо зміряє до ослабленя духового житя і до розкладу на полі церковно-релігійнім.

Наш нарід розторощений і розшматований. Ще одна Церква становить у нас єдину остою, заборол і надію нашого двигненя і уздоровленя під кождим оглядом, — а тимчасом на довершене нашого гіркого і невідрадного положеня зачинаєсь вкра-

дати у нас дух византійства, щоби й в ту Церкву впровадити хаос, замішане і духовий розклад. І що нам ще остане? Хиба основати національний цминтар...

Тому далекі будьмо і стережімся византійства як найбільшого і найнебезпечнійшого ворога. Византійство є одно з найсильнійших і найнебезпечнійших оружій „світа", того „світа" за котрий Христос Спаситель не молився, (Іонан XVII. 9). „Світ" потрафить втиснутися навіть до святая святих. При даних нагодах він виступає повний достоїньства, ганить навіть гріх, коли він показуєсь в невідповіднім одіню або занадто разить і в очи впадає. Він висуває гарні засади прилюдної обичайности і поручає спасенні поліцейскі норми. Він є в можности отворити церкви, запалити свічки на олтарях і заінтонувати Найвисшому Господеви: Тебе Бога хвалим...*)

Подібно й византійство потрафить надужити навіть святої справи, якою є обряд, щоби заслонити обличча Христа Спасителя, щоби через зовнішні обрядові формальности відвернути увагу від праці над внутрішним усовершенем, а натомість, щоби допомогти злим склонностям і похотям розгорітись і тим способом спричинити духове опустошене.

Христа Спасителя діявол кусив в троякий спосіб. Найперше матеріялізмом і чисто земскими справами, відтак гордостію і розголосом людскої популярности, а вкінци повною апостазією від Бога. Так само поступає „світ". Коли удасться йому звести першими двома способами, тоді кусить і зводить до явної апостазії від Бога. Секта фарисейска задля матеріялістичної своєї ідеї о Месії, відкинула і убила Христа Спасителя. Византійство звело і здеправувало цілий Схід

*) Гляди обширніше: Schöpfer und das Geschöpf. — W. Faber стор. 468-476.

своєю гордостію і звідними фантазіями та зверхною формальностію обрядовою і відкинуло катол. Церкву, а відтак перещіплене до Росії створило большевизм, який виповів у себе явно війну Богу і стараєсь цілий світ змобілізувати до наступу проти Бога.

За ніяку отже ціну не даймо заманювати себе духом византійства. Стіймо кріпко в вірі, як до сего упоминає св. Ап. Павло (І. Кор. XVI. 13) і жиймо житєм з віри. А ту віру заховаємо і будем житєм з віри жили, наколи будемо жили житєм катол. Церкви. Зрозуміймо і сильно вірмо, що катол. Церква, то помножений, продовжений, то цілий Христос, то сам Христос в своїм збірнім містичнім тілі, як каже один поважний католицкий автор[1]). Не біймося латинщеня, а страхаймося найменшого відхилення від катол. Церкви. Знаний апольоґет (Albert Maria Weiss) каже, що хто хоче наслідувати І. Христа і йому уподобитись, не вистарчить брати житє від Христа Спасителя, подібно як дитя ссе корм з грудей матери, але треба вростись в Ісуса Христа і жити його соками, подібно як галузка жиє соками дерева, в котре є вщіплене[2]). Подібно річ маєся і з катол. Церквою: Не: „західні культурно-релігійні здобутки задержати, одначе не з титулу залежности нашої Церкви від Заходу" як нерозумно і хитро твердить „Нива" (1926 р. стор. 153-156), але маємо вростися в катол. Церкву і її соками жити.

І тому набоженьства католицкої Церкви у нас впроваджені маємо дальше практикувати, бо ті набоженьства убрані в форму східного обряду вже ввійшли у нас в давний звичай. Усувати тепер ті набоженьства значилоб те саме, що убивати у нас житє духове. Не звер-

---

[1]) N. Faber. Das Allerheiligste Altarssakrament стор. 252.
[2]) Apologie des Christenthums. Том. V. стор. 640.

таймо уваги на докори, чи насмішки, які нас можуть стрінути з причини тих набоженьств. Люди доброї волі, які руководяться жаждою правди, ніколи з того приводу не згіршаться, хиба люди лукаві і дураки, а таких опінія не має ніякої вартости і на ню не треба оглядатися.

Твердження, що маємо зближитись обрядом до східних з катол. Церквою незєдинених, щоби в той спосіб скорше навернути Схід, не є зовсім стійне. Бо чи маємо навернути Схід, то се друге питанє, але що нашим абсолютним обовязком є берегти нашу католицку віру, що нашим обовязком є у перше дбати о власне спасенє, то річ без сумніву певна. А католицку віру збережемо і в ній спасемо наші душі не самими орієнтальними фантазіями, не цофанєм нашого обряду до „чистого типу“, але реальним, конкретним і живим житєм катол. Церкви. Нашим проте святим обовязком є перш за всьо, жити повним житєм католицким і так статись сильним народом католицким, а коли се буде, Провидінє Боже з певностію ужіє нас й до наверненя Сходу і тоді лишень зможемо сповнити нашу велику місію на Сході.

При сій нагоді звертаюсь до Чина Св. Василія Великого і кладу йому на серці сю переважну справу нашої Церкви. Нехай Чин зважить, — що він впрочім сам розуміє, — що свій розріст і скріпленє завдячує тій тісній злуці з Ап. Престолом і традиціям, які зродили такого мученика за єдність з катол. Церквою, як св. Йосафат. Чин, ставувши на тих традиціях, доконав у нас великих перемін і двигненя житя на полі церковно-релігійнім, передовсім своїми місіями, реколекціями і релігійними видавництвами. Чин своєю діяльностію на тім полі перечеркнув пляни шизматицкої Росії, яка в своїм часі закинула була свої сіти на нас в Галичині, бо Чин освідомив і двигнув у нас ідею катол. Церкви. Чим є твердиня в світскій державі, тим є монаший Чин в Цер-

кві. Тому я певний, що в нинішних небезпечних часах для нашої Церкви, Чин стояти-ме на вижині свого високого історичного покликаня в пересвідченю, що від виконаня сего завданя зависіти буде його розквіт, скріплене і могутність.

Рівнож звертаюсь до Чина Найсв. Ізбавителя, званого Редемптористами, котрого Отці недавно до нас прийшли, принявши наш обряд. Сей Чин зачав у нас гарну працю і діяльність, а вірні наші відносяться до него з любовію і довірєм. Най сей Чин зважить, що він є покликаний на се, щоби ще більше відновити в нас, — що так скажу — духа западної крови. І наколи сей Чин буде мати перед очима сю ціль і буде старався еї всіми силами реалізувати, тоді його діяльність буде благословенна і хосенна. Але колиб дався заманити, — чого не припускаю, — орієнтальними фантазіями і духом византійства, тоді він ставби на мертвій точці, він скостенівби.

Не менше осміляюсь звернути також до Чина Товариства Ісусового, званого Єзуітами. Сей Чин також не був без впливу на судьбу Церкви у нас. На поручене бл. п. Папи Льва XIII, він перепровадив у нас реформу Чина св. Василія Великого. Тоді Чин Єзуітів відступив найкрасших і найспосібнійших своїх синів в цили переведеня тої реформи. — Реформа та спричинила благословенні успіхи не тільки для Чина ОО. Василіян але й для нашої Церкви. Дерево Чина ОО. Василіян, котре вже було зівяло і усихало, знов віджило, зазеленіло, розцвилось і видало гарні овочі також для нашої Церкви. За се я складаю прилюдно подяку в імени нашої Церкви для Чина ОО. Єзуітів. Роблю се тому, бо Чин сей не дізнав вдячности і признаня від нас, якби належало. Овшім дізнав много прикростий, підозрінь і посуджувань і то вже в самім початку реформи, коли то піднеслися були у нас крики і всякого рода протести.

Кромі сего маю ще одну важну просьбу. О скілько орієнтуюсь, Чин Єзуітів взяв майже виключно цілу ініціятиву наверненя нез'єдинених народів б. царскої Росії в свої руки. І я желаю як найкрасших успіхів. Бо хтожби не бажав наверненя тих нещасних народів? Однак смію звернути увагу, щоби Чин ■ задивившися виключно в Росію не переочив істнованя також українського народу, або не трактував його під кутом російского націоналізму, та також не причинився, хотяйби в добрій вірі, до впровадження у нас синадольного російского обряду під назвою „византійско-славянського", що моглоби спричинити небажані послідовности для справи Церкви, а для самого Чина прикрости. Най Чин Т. І. прийме до совісти сі слова висказані з совісти катол. Епископа.

Вкінци звертаюсь до Всечесного Духовеньства з візванєм Христа Ісуса, щоби воно перше шукало Божого Царства і то передусім у нутрі своїх душ, а відтак й душ вірних. Най Духовеньство ймеся тих середників, які найбільше конечні суть до підтриманя, скріпленя і поширеня сего внутрішного Божого царства. А передовсім молитва і то не тільки відмовлюванє Церквою приписаного Часослова, але також що рана молитва мисльна з розважанєм; відтак щоденне відправленє зі скупленєм і святим жахом св. Літурґії з належним приготованєм і побожним благодаренєм; рівнож щодня коротке читанє духовне, вечером іспит совісти, а по можности що тижня св. сповідь, а вкінци що року відправленє духовних реколекцій.

В той спосіб Духовеньство переняте духом і силою внутрішного Божого царства най стараєсь всіми можливими способами поширювати католицку Акцію, поручену Ап. Столицею, а котра особенно в нинішних повоєнних часах є так конечна і спасенна.

Благодать Господа нашого Ісуса Христа, любов Бога і Отця і причастіє св. Духа най буде з всіми вами. Амінь.

Дано в Фитькові дня 23. березня 1931. в часі місії для вірних.



† ГРИГОРІЙ
Епископ.